

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 149/2023-32

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miroslava Duriša a sudcov Ladislava Duditša (sudca spravodajca) a Libora Duľu v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDACTED], zastúpeného MALICH advokátskou kanceláriou, s. r. o., Dunajská 25, Bratislava, IČO 47 256 991, v mene ktorej koná advokát JUDr. Pavol Malich, proti uzneseniu Okresného súdu Žilina č. k. 10 CbZm 2/2019 z 5. augusta 2022 takto

rozhodol:

1. Uznesením Okresného súdu Žilina č. k. 10 CbZm 2/2019 z 5. augusta 2022 **bolo porušené** základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a jeho právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Okresného súdu Žilina č. k. 10 CbZm 2/2019 z 5. augusta 2022 **zrušuje a vec vracia** Okresnému súdu Žilina na ďalšie konanie.
3. Okresný súd Žilina **je povinný** nahradiť sťažovateľovi trovy konania v sume **758,53 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

Odôvodnenie:

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 26. septembra 2022 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a svojho práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Okresného súdu Žilina (ďalej len „okresný súd“) č. k. 10 CbZm 2/2019 z 5. augusta 2022 (ďalej len „napadnuté uznesenie“). Sťažovateľ navrhuje napadnuté uznesenie zrušiť a vec vrátiť okresnému súdu na ďalšie konanie. Zároveň žiada o náhradu trov konania.

2. Uznesením ústavného súdu č. k. IV. ÚS 149/2023-15 z 9. marca 2023 bola ústavná sťažnosť prijatá na ďalšie konanie v celom rozsahu.

3. Z ústavnej sťažnosti a pripojených dokumentov vyplýva, že žalobca sa v sporovom konaní na okresnom súde domáhal proti dvom žalovaným (sťažovateľ vystupuje v pozícií žalovaného v 2. rade) úhrady sumy 2 000 000 eur s príslušenstvom. Okresný súd rozsudkom č. k. 10 CbZm 2/2019 zo 17. septembra 2021 uložil žalovaným povinnosť zaplatiť spoločne a nerozdielne sumu 2 000 000 eur spolu so zmenkovým úrokom vo výške 6 % ročne od 1. mája 2016 a zmenkovou odmenou vo výške 6 666,67 eur. Sťažovateľ podal proti rozsudku okresného súdu odvolanie, o ktorom nebolo do dňa podania ústavnej sťažnosti rozhodnuté. Právnomu zástupcovi sťažovateľa bolo 10. februára 2022 doručené uznesenie okresného súdu č. k. 10 CbZm 2/2019 z 20. januára 2022, ktorým bol sťažovateľ zviazaný zaplatiť súdny poplatok za odvolanie vo výške 16 526,50 eur. Následne sťažovateľ požiadal o oslobodenie od zaplataenia súdneho poplatku za podané odvolanie v zmysle § 254 ods. 1 Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“) a okresnému súde doručil tlačivo o svojich majetkových a príjmových pomeroch. O návrhu rozhodol okresný súd uznesením č. k. 10 CbZm 2/2019 z 12. mája 2022 (ďalej len „uznesenie z 12. mája 2022“) vydaným vyšším súdnym úradníkom tak, že uznesenie z 20. januára 2022 zmenil a sťažovateľa oslobodil od zaplataenia súdneho poplatku v rozsahu 90 %, teda sťažovateľ bol povinný zaplatiť súdny poplatok za odvolanie vo výške 1 652,65 eur. Proti uzneseniu z 12. mája 2022 podal sťažovateľ sťažnosť, ktorú okresný súd napadnutým uznesením v plnom rozsahu zamietol.

II.

Argumentácia sťažovateľa

4. Sťažovateľ s obsahom napadnutého uznesenia nesúhlasí, okresný súd podľa jeho názoru nesprávne posúdil skutkové okolnosti týkajúce sa návrhu na oslobodenie od súdnych poplatkov, keď nepostupoval riadne podľa kritérií na posudzovanie takéhoto návrhu, v dôsledku čoho vydal napadnuté uznesenie v rozpore s § 254 ods. 1 CSP. Sťažovateľ považuje napadnuté uznesenie za arbitrárne a nepreskúmateľné, keďže okresný súd v ňom neskúmal a nedával ústavne konformné odpovede na relevantné argumenty sťažovateľa a svoje odôvodnenie jasne a zrozumiteľne neodôvodnil.

5. Sťažovateľ považuje za problematickú tú časť odôvodnenia napadnutého uznesenia, že napriek deklarovaným majetkovým pomeroch a zrušenému bezpodielovému spoluvlastníctvu manželov nemožno neprihliadať na skutočnosť, že sťažovateľ si 1. mája 2016 previedol na svoj vtedy vedený účet sumu 1 000 000 eur a k spôsobu použitia tejto sumy sa nevyjadril. Okresný súd zároveň tvrdí, že oslobodenie od platenia súdneho poplatku by bolo v prejednávanej veci popretím rovnosti strán v spore. Podľa názoru okresného súdu tvrdenie sťažovateľa, že v súčasnosti nemá dostatok finančných prostriedkov na zaplataenia súdneho poplatku, sa javí ako vysoko nepravdepodobné a zavádzajúce a v kontexte ďalších skutočností aj pri sťažovateľom deklarovaných majetkových pomeroch neumožňuje okresnému súde prijať spoľahlivý záver, že majetkové pomery sťažovateľa odôvodňujú plné oslobodenie od súdneho poplatku za odvolanie.

6. Sťažovateľ zdôrazňuje, že predmetná domnienka okresného súdu bola jediným dôvodom na nepriznanie oslobodenia od súdneho poplatku za odvolanie v celom rozsahu, keďže okresný súd akceptoval doklady a skutočnosti uvedené v tlačive predloženom sťažovateľom a doklady

o prebiehajúcej exekúcii proti sťažovateľovi, ktoré spolu odôvodňovali oslobodenie od súdneho poplatku v celom rozsahu. Ustanovenie § 254 CSP, resp. záväzná judikatúra nehovoria nič o posudzovaní minulého či hypotetického majetku žiadateľa, a preto posudzovanie týchto skutočností okresným súdom možno považovať iba za domnienku. Už uvedený rozpor okresný súd nijako nevysvetlil, sťažovateľ teda nemohol vyjadriť proti nemu jednoznačný právny postoj a riadne argumentovať v konaní o sťažnosti, a tým sa stalo uznesenie nepreskúmateľným.

7. Sťažovateľ v tejto súvislosti poukázal na súvisiacu judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“), Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a hlavne ústavného súdu, konkrétne na nález sp. zn. I. ÚS 295/2020, podľa ktorého „z hypotézy zákonného znenia § 254 ods. 1 Civilného sporového poriadku ani pri extenzívnom výklade nevyplýva možnosť posudzovať minulé majetkové pomery a vyhodnocovať iné ako skutočné pomery strany, ktoré by v konečnom dôsledku odôvodňovali dospieť k záverom o neoslobodení právnických osôb spod poplatkovej povinnosti. Takéto dôvody rozhodnutia predstavujú podľa názoru ústavného súdu svojvoľný výklad citovaného ustanovenia.“.

8. Sťažovateľ dal do pozornosti, že v zmysle údajov v tlačive, ktoré predložil okresnému súdu, nemá nielen disponibilné finančné prostriedky, ale ani žiadne hnutel'né či nehnuteľné veci alebo iné majetkové hodnoty, a preto by mal byť oslobodený od súdneho poplatku v celom rozsahu. Zároveň upriamil pozornosť na ďalšiu nesprávnosť, resp. rozpor v odôvodnení napadnutého uznesenia spočívajúce v tom, že sťažovateľ jednoznačne poukázal, že je proti nemu vedená exekúcia súdnym exekútorom JUDr. Jánom Sokolom pod sp. zn. 19 EX 621/21. Okresný súd však zaujal názor, že táto skutočnosť nezakladá bez ďalšieho záver o takej nepriaznivej situácii sťažovateľa, ktorá by mu aspoň čiastočne neumožňovala zaplatiť súdny poplatok za odvolanie. Okresný súd zároveň napriek preukázaniu vedenia exekúcie uviedol, že sťažovateľ nepreukázal existenciu a dôvod vzniku svojich záväzkov voči iným osobám vo výške 10 000 eur.

9. Podľa názoru sťažovateľa okresný súd porušil jeho právo na riadne odôvodnenie súdneho rozhodnutia, zachovanie zásady rovnosti zbraní, keďže rozhodol na základe úplne odlišných právnych a skutkových dôvodov (t. j. na základe posudzovania minulého, resp. hypotetického majetku), než boli uvedené v predložennom návrhu a uznesení vydanom vyšším súdnym úradníkom, pričom posudzoval návrh na oslobodenie od súdneho poplatku podľa kritérií, ktoré nie sú prípustné v posudzovanej veci, čím sa napadnuté uznesenie stalo arbitrárnym a nepreskúmateľným.

III.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľa

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

10. Na výzvu ústavného súdu písomne reagoval podpredseda okresného súdu, ktorý vo svojom vyjadrení zopakoval právne závery uvedené v napadnutom uznesení. Zároveň nad rámec danej argumentácie v podstatnom uviedol, že ústavnú sťažnosť považuje za účelovú a nedôvodnú, podanú v snahe dosiahnuť neoprávnený prospech oslobodením od platenia úhrady súdneho poplatku. Podpredseda okresného súdu je presvedčený, že sudkyňa sa v napadnutom uznesení riadne a náležite vysporiadala so všetkými tvrdeniami a námietkami sťažovateľa. Podpredseda okresného súdu podotkol, že nie je úplne bežný a obvyklý príjem v sume 1 000 000 eur a ani nie je bežné, aby osoba, ktorá deklaruje príjmy približne vo výške 500 eur, mala za šesť rokov bežné výdavky

zodpovedajúce uvedenej sume tak, aby sa uvedená suma neprejavila v transformácii aktív alebo bola úplne spotrebovaná. Zároveň zopakoval záver napadnutého uznesenia okresného súdu, ktorý s poukazom na zistené skutočnosti dospel k záveru, že dôkazy predložené sťažovateľom neposkytujú objektívny podklad na posúdenie jeho majetkových pomerov v takom rozsahu, aby umožňoval žiadosti o úplné oslobodenie od súdnych poplatkov vyhovieť.

11. V závere svojho vyjadrenia podpredseda okresného súdu zhrnul, že rozsah poplatkovej povinnosti, ktorá sťažovateľovi zostala zachovaná, neznemožní realizáciu práva na súdnu ochranu v zmysle čl. 46 ods. 1 ústavy a zodpovedá aj kontradiktórnemu procesu. Nemožno totiž pri rozhodovaní o oslobodení od platenia súdnych poplatkov preniesť dôkaznú povinnosť zo žiadateľa na inú stranu sporu alebo súd, a preto ak sporová strana, ktorá je povinná zaplatiť súdny poplatok, uvedie, že jeho úhrada nie je v jej silách, je povinná uvedenú skutočnosť jednoznačne a bez pochyb preukázať. Nie je prípustné, aby žiadateľ konštatoval nemajetnosť bez ohľadu na predchádzajúce majetkové pomery, nakladanie s majetkom, jeho prevody a aby súd vykonával zistenia na overenie alebo popretie jeho tvrdení. V prípade spornosti či neúplnosti údajov sa súd s touto skutočnosťou vysporiada v rozsahu, v akom prizná oslobodenie od platenia súdnych poplatkov.

III.2. Replika sťažovateľa:

12. Sťažovateľ vo svojej replike v podstatnom uviedol, že stanovisko okresného súdu je iba formálne, bez uvedenia špecifických námietok k argumentácii sťažovateľa, pričom argumenty uvedené v stanovisku sa priamo odvíjajú od odôvodnenia napadnutého súdneho rozhodnutia. Okresný súd ani v stanovisku nevysvetlil úvahy, ktoré sťažovateľ považuje za sporné. Okresný súd rovnako nespochybnil argumentáciu súvisiacou judikatúrou ústavného súdu a EŠLP a nerozlíšil medzi skúmaním aktuálnych majetkových pomerov strán sporu a pomerov minulých, resp. budúcich. Podľa sťažovateľa okresný súd uviedol vo vyjadrení viaceré nesprávnosti, ktoré on dôrazne odmieta. Sťažovateľ uviedol, že vedenie exekúcie u súdneho exekútora JUDr. Jána Sokola dostatočne preukázal. Za účelové považuje aj tvrdenie, že dostatočne nepreukázal svoje mesačné náklady, keďže táto skutočnosť je evidentne bezvýznamná k celkovému posúdeniu jeho majetkových a príjmových pomerov.

13. Sťažovateľ trvá na tom, že napadnuté uznesenie je arbitrárne a nepreskúmateľné, keďže okresný súd v ňom neskúmal a nedával ústavne konformné odpovede na právne a skutkovo relevantné argumenty sťažovateľa vznesené v príslušnom súdnom konaní a zároveň jasne a zrozumiteľne neodôvodnil svoje rozhodnutie. Argumenty okresného súdu preto odmieta a považuje ústavnú sťažnosť za dôvodnú a oprávnenú v celom rozsahu.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

14. Ústavný súd podľa § 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ústavnou sťažnosťou a so stanoviskami účastníkov konania, ako aj s obsahom spisu všeobecného súdu dospel k názoru, že od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci, a preto pristúpil k posúdeniu veci samej.

15. Podstata ústavnej sťažnosti spočíva v namietanom porušení základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a podľa čl. 36 ods. 1 listiny a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru napadnutým uznesením okresného súdu. Keďže medzi obsahom základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a obsahom práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (II. ÚS 71/97), ústavný súd ich namietané porušenie preskúmal spoločne.

16. Uloženie poplatkovej povinnosti v civilných sporových veciach nemožno samo osebe považovať za rozporné s čl. 46 ods. 1 ústavy ani s právom na prístup k súdu chráneným v čl. 6 ods. 1 dohovoru (napr. rozsudky ESĽP vo veciach Tolstoy-Miloslavsky proti Spojenému kráľovstvu, 1995, resp. Kreuz proti Poľsku, 2001).

17. Rozhodovanie o oslobodení od súdnych poplatkov patrí zásadne do rozhodovacej sféry všeobecných súdov (II. ÚS 134/2015, II. ÚS 361/2015). Je preto vecou judikatúry všeobecných súdov, aby vymedzila kritériá, z ktorých bude pri aplikácii zákonných ustanovení týkajúcich sa oslobodenia od súdnych poplatkov vychádzať (porov. I. ÚS 27/2014, III. ÚS 559/2011, III. ÚS 441/2014, II. ÚS 134/2015, II. ÚS 361/2015). Všeobecné súdy sú pri rozhodovaní o priznaní oslobodenia od súdnych poplatkov však povinné s ohľadom na všetky podstatné skutočnosti vyskytujúce sa v konkrétnom prípade a význam práva na súdnu ochranu v demokratickej spoločnosti primerane vyvažovať záujem štátu na vyberaní súdnych poplatkov za rozhodovanie sporov na jednej strane a záujem účastníka konania uplatňujúceho si svoj nárok (resp. práva) súdnou cestou (porovnaj rozsudok ESĽP vo veci Kreuz proti Poľsku z 19. 6. 2001, bod 66).

18. Ústavný súd už judikoval, že samotné nepriznanie oslobodenia od súdneho poplatku samo osebe ešte nesignalizuje porušenie základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu (porov. II. ÚS 142/04, III. ÚS 344/2012, II. ÚS 134/2015, II. ÚS 361/2015). Predmetom ústavnej ochrany sa môže stať rozhodovanie o oslobodení od súdnych poplatkov vtedy, keď jeho výsledok dosahuje intenzitu opodstatňujúcu porušenie základných práv a slobôd sťažovateľa. Ústavný súd je oprávnený v ojedinelých prípadoch zasiahnuť do rozhodnutí všeobecných súdov o poplatkovej povinnosti, a to iba za predpokladu, že by rozhodnutím všeobecného súdu o neoslobodení od povinnosti zaplatiť súdny poplatok došlo vzhľadom na výšku súdneho poplatku posudzovanú v rámci konkrétnych okolností prípadu a v rámci ekonomických (finančných) možností sťažovateľa zaplatiť tento súdny poplatok a vzhľadom na fázu konania pred všeobecným súdom k obmedzeniu samotnej podstaty práva sťažovateľa na súdnu ochranu (porovnaj rozsudok ESĽP vo veci Jedamski a Jedamska proti Poľsku z 26. 7. 2005, č. 73547/01, body 60 a 66). Príčinou uvedeného stavu býva najčastejšie úplná rezignácia všeobecného súdu na vyvažovanie verejného a súkromného záujmu, prípadne nedôsledné vyvažovanie (opomenutie podstatnej „premennej“ pri vyvažovaní). Opodstatnenosť sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy prichádza do úvahy tiež v prípadoch extrémneho vybočenia zo štandardov uplatňovaných v rozhodovacej činnosti všeobecných súdov, ktoré môžu mať za následok porušenie ústavou garantovaných základných práv a slobôd, alebo tiež v prípadoch absencie primeraného zdôvodnenia tohto rozhodnutia všeobecným súdom.

19. Sťažovateľ považuje právne závery okresného súdu, na základe ktorých zaviazal sťažovateľa k povinnosti zaplatiť súdny poplatok v sume 1 652,65 eur, za arbitrárne, svojvoľné, nesúladné so samotným obsahom § 254 ods. 1 CSP, súvisiacou judikatúrou ústavného súdu a ESĽP a v neposlednom rade porušujúce čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru. Okresný súd svoje

rozhodnutie o neoslobodení sťažovateľa od zaplataenia súdneho poplatku v plnom rozsahu založil na nasledujúcich skutočnostiach:

a) Na jednej strane zobral do úvahy majetkové pomery sťažovateľa deklarované v priloženom tlačive (ktorých obsah zodpovedal oslobodeniu od súdnych poplatkov v plnom rozsahu), avšak na druhej strane uviedol, že sťažovateľ v roku 2016 previedol na svoj vtedy vedený podnikateľský účet sumu 1 000 000 eur. Zároveň konštatoval, že tvrdenie, že nemá dostatok finančných prostriedkov, sa javí ako vysoko nepravdepodobné a zavádzajúce.

b) Sťažovateľ je v konaní právne zastúpený, zo žiadneho predloženého dokladu nevyplýva, že má ísť o bezodplatné zastupovanie. Keď je spôsobilý hradiť právne zastúpenie, podľa názoru okresného súdu mal by byť spôsobilý uhradiť aj súdny poplatok.

c) Okresný súd napokon nepovažoval za dostatočne odôvodnený deklarovaný záväzok vo výške 10 000 eur voči tretím osobám napriek preukázanému vedenému exekučnému konaniu.

20. Ústavný súd v prvom rade považuje za potrebné uviesť, že účel a podstata inštitútu oslobodenia od súdnych poplatkov spočíva v tom, aby nedochádzalo k odopretiu práva na prístup k súdu v prípadoch, keď majetková situácia strany objektívne neumožňuje uhradiť súdny poplatok. Rozhodovanie súdu o oslobodení od súdneho poplatku preto musí mať na zreteli, aby sa strane len pre jej majetkové pomery neznemožnilo uplatňovať alebo brániť jej právo.

21. Podľa doslovného znenia § 254 ods. 1 CSP súd na návrh prizná oslobodenie od súdneho poplatku, ak to odôvodňujú pomery strany. V citovanom ustanovení sú tak jednoznačným spôsobom normované relevantné predpoklady na posúdenie priznania oslobodenia od súdnych poplatkov. Na to, aby súd mohol strane priznať oslobodenie od povinnosti platiť súdny poplatok, musia byť kumulatívne splnené dva zákonné predpoklady, a to návrh na oslobodenie od súdneho poplatku a pomery strany odôvodňujúce oslobodenie od súdneho poplatku. V nadväznosti na uvedené je nevyhnutné zdôrazniť, že diskrečná právomoc súdu pri interpretácii tohto ustanovenia je limitovaná v rozsahu a intenciách uvedených dvoch podmienok. Iné podmienky, ktoré citované ustanovenie nepredpokladá, nie je oprávnený skúmať na základe vlastnej iniciatívy, pretože by postupoval *ultra vires*. Z logického výkladu tohto ustanovenia vyplýva, že relevantnou skutočnosťou, na ktorú je potrebné vziať zreteľ pri posudzovaní oslobodenia od súdneho poplatku, je tiež výška súdneho poplatku, pretože majetkové pomery strany sú skúmané v korelácii s výškou súdneho poplatku.

22. V dôsledku napadnutého rozhodnutia okresného súdu zaťažuje sťažovateľa poplatková povinnosť vo výške 1 652,65 eur. Je nesporné, že sťažovateľ v návrhu na oslobodenie od súdnych poplatkov uviedol, že nemá v dôsledku aktuálne vedeného exekučného konania nielen disponibilné finančné prostriedky, ale ani žiaden hnutel'ný či nehnuteľný majetok, z ktorého by bolo možné zaplatiť súdny poplatok. Hoci okresný súd v napadnutom rozhodnutí nespochybnil aktuálnu finančnú a majetkovú situáciu sťažovateľa deklarovanú v priloženom tlačive, vyhodnotil ju nedostatočne (resp. ju vôbec nezohľadnil) a svoje rozhodnutie o nepriznaní oslobodenia od súdneho poplatku oprel o majetkové pomery sťažovateľa z roku 2016 (teda viac ako 5 rokov pred vznikom poplatkovej povinnosti), ktoré oprel o finančnú operáciu (prevod sumy 1 000 000 eur na vtedy vedený účet) a na to nadväzujúcu hypotézu o jeho aktuálnej majetkovej situácii spojenú s prezumovaním schopnosti sťažovateľa platiť trovy advokátovi.

23. Ústavný súd nemôže prijať argumentáciu okresného súdu v odôvodnení napadnutého uznesenia, ktorý bez akéhokoľvek relevantného dôkazu vyslovil záver, že sťažovateľ by mal byť automaticky schopný zaplatiť súdny poplatok s ohľadom na finančnú operáciu z roku 2016 a nepreukázanie „spotrebovania“ prevedenej sumy. Nie je akceptovateľné, aby okresný súd svoje hypotézy a dôkazmi neosvedčené predpoklady pretavil do rozhodnutia bez toho, aby dal sťažovateľovi možnosť vyjadriť sa k okolnostiam, z ktorých bude pri rozhodovaní vychádzať. Z okolností prípadu ústavný súd vyvodzuje, že rozhodnutie okresného súdu presahuje deklarované aktuálne majetkové pomery sťažovateľa. Ústavný súd v danej súvislosti pripomína, že na rozhodovanie o súdnych poplatkoch sa primerane použijú ustanovenia štvrtej hlavy Civilného sporového poriadku upravujúce dokazovanie. To znamená, že vyvodzovanie skutkových záverov v otázke pomerov strany je limitované dôkazmi získanými procesným spôsobom v konkrétnom spore. Okrem dôkazov predložených žiadateľom je súd z vlastnej iniciatívy (*ex officio*) oprávnený vykonať len dôkazy podľa § 185 ods. 2 CSP. Okresnému súdu patrí aj v tejto otázke dopytovacie oprávnenie podľa § 150 ods. 2 CSP. Navyše má okresný súd oprávnenie odňať priznané oslobodenie od súdnych poplatkov, ak by sa preukázalo, že sťažovateľove majetkové pomery neodôvodňovali, resp. neodôvodňujú oslobodenie od súdnych poplatkov (§ 254 ods. 2 CSP).

24. Nadväzujúc na už uvedené, ústavný súd konštatuje, že dôvody uvádzané okresným súdom nerešpektujú ani jazykové znenie § 254 ods. 1 CSP, keď z jeho hypotézy ani pri extenzívnom výklade nevyplýva možnosť posudzovať minulé majetkové pomery a vyhodnocovať iné ako skutočné pomery strany, ktoré by v konečnom dôsledku odôvodňovali dospieť k záverom o neoslobodení osôb spod poplatkovej povinnosti. Takéto dôvody rozhodnutia predstavujú podľa názoru ústavného súdu svojvoľný výklad citovaného ustanovenia.

25. Súd je oprávnený a zároveň povinný skúmať pomery žiadateľa a oslobodenie spod poplatkovej povinnosti. Hodnotenie dôvodov, pre ktoré sa strana sporu ocitla v nepriaznivej majetkovej situácii, nie je v rozhodovacej právomoci všeobecných súdov a nemá žiadnu oporu v právnom poriadku. Rovnako nemožno nepriznanie oslobodenia od súdnych poplatkov odôvodňovať hypotetickou úvahou o tom, že sťažovateľ zrejme má schopnosť uhradiť trovy právneho zastúpenia svojmu advokátovi, a preto musí byť schopný zaplatiť i súdny poplatok pre štát. Aj ESLP v rámci posudzovania majetkových pomerov zdôraznil, že objektívne posúdenie finančnej situácie nemôže byť založené iba na hypotetickej možnosti zaplatiť súdny poplatok, ale musí vychádzať zo skutočností preukázaných v konaní (rozsudok vo veci Jedamski a Jedamska v. Poľsko z 26. 7. 2005, sťažnosť č. 73547/01, § 60). Aj z tohto pohľadu preto odôvodnenie okresného súdu neobstojí.

26. Poukazujúc na argumentáciu okresného súdu, podľa ktorej sa sťažovateľ snaží získať oslobodením od súdneho poplatku neoprávnený majetkový prospech, ústavný súd uvádza, že odôvodnenie rozhodnutia všeobecného súdu, ktorým vyhodnotí procesné právo/úkon strany sporu ako zjavné zneužívanie práva, ktoré nepožíva právnu ochranu, musí byť zrozumiteľné a musí obsahovať konkrétne skutočnosti, ktoré relevantným spôsobom súvisia s procesným právom/úkonom, vo vzťahu s uplatňovaním ktorého všeobecný súd dospel k záveru o jeho zneužívaní. V odôvodnení napadnutého uznesenia však nemožno identifikovať dostatočnú skutkovú bázu, na základe ktorej možno bez rozumných pochybností ustáliť, že v okolnostiach danej veci je procesné právo/úkon sťažovateľa, ktorým žiadal o oslobodenie od súdnych poplatkov, takej intenzity, ktorá odôvodňuje prijať záver o zjavnom zneužití práva (čl. 5 CSP).

27. Z požiadavky na riadne odôvodnenie súdneho rozhodnutia vyplýva, že musí obsahovať také závery, že sťažovateľ nemusí hľadať odpoveď na nastolenú problematiku v rovine dohadov, a musí zodpovedať požiadavke, že s prijatými závermi je možné stotožniť sa ako s logickým záverom procesu poznania nielen právnych záverov, ale aj záverov skutkových, z ktorých právne závery vychádzajú (m. m. III. ÚS 311/07). Ústavný súd konštatuje, že napadnuté uznesenie nereflektuje dostatočne námietky sťažovateľa v jeho sťažnosti proti uzneseniu z 12. mája 2022, vychádza zo skutkového zistenia, pri ktorom nie je možné identifikovať dôkazný základ.

28. S ohľadom na uvedené východiská ústavný súd dospel k záveru o porušení základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a podľa čl. 36 ods. 1 listiny a jeho práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru napadnutým uznesením okresného súdu (bod 1 výroku tohto nálezu). Na tomto mieste ústavný súd zdôrazňuje, že nevyslovuje konečný názor v otázke, či sťažovateľovi prináleží oslobodenie od súdnych poplatkov v plnom rozsahu, pretože toto posúdenie bude po náležitom zohľadnení relevantných skutočností úlohou okresného súdu po vrátení veci na ďalšie konanie.

29. Vychádzajúc z čl. 127 ods. 2 ústavy a jemu zodpovedajúceho § 133 ods. 2 a 3 písm. b) zákona o ústavnom súde, vzhľadom na vyhoviecie ústavnej sťažnosti ústavný súd napadnuté uznesenie okresného súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie (bod 2 výroku tohto nálezu).

V.

Trovy konania

30. Ústavný súd priznal sťažovateľovi náhradu trov konania v sume 758,53 eur v súlade s vyhláškou Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“), a to za 3 úkony právnej služby (prevzatie a príprava zastúpenia, písomné podanie ústavnej sťažnosti a replika sťažovateľa, pričom 2 úkony právnej služby boli vykonané v roku 2022 a 1 úkon v roku 2023) podľa § 13a ods. 1 písm. a) a c) vyhlášky. Ústavný súd vychádzal zo základnej sadzby tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby za rok 2022 v sume 193,83 eur a za rok 2023 v sume 208,67 eur (1/6 výpočtového základu podľa § 11 ods. 3 vyhlášky), tiež zo sadzby za náhradu hotových výdavkov (režijný paušál) za každý úkon právnej služby za rok 2022 v sume 11,63 eur a za rok 2023 v sume 12,52 eur (1/100 výpočtového základu podľa § 16 ods. 3 vyhlášky). Celková suma náhrady trov konania tak predstavuje sumu 758,53 eur vrátane dane z pridanej hodnoty, keďže právny zástupca sťažovateľa je jej platcom. Vzhľadom na uvedené ústavný súd vo veci náhrady trov konania sťažovateľa rozhodol tak, ako to je uvedené v bode 3 výroku tohto nálezu. Priznanú náhradu trov konania je okresný súd povinný zaplatiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 ods. 1 CSP) v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 26. apríla 2023

Miroslav Duriš
predseda senátu